

O "fabrică" de sare huscă în satul Luncani din ținutul Bacău în anul 1817

Ioan Murariu

De exploatarea sării în Moldova, precum și de comercializarea ei pe piața internă și externă s-au ocupat câțiva istorici și cercetători, care au adus importante contribuții la cunoașterea acestui aspect al vieții economice¹. Dar ei au fost preocupați de sarea solidă, extrasă din salina de la Tg. Ocna, proprietate domnească², și nu de sarea numită **huscă**, obținută prin fierberea apei din izvoarele sărate.

În Arhivele Naționale din Bacău se păstrează un document din anul 1817, inedit, privitor la înființarea unei "fabrici" de sare huscă în satul Luncani din ținutul Bacău³. După părerea noastră, acolo urma să se construiască nu o fabrică, ci o **manufaktură**, asemănătoare cu alte câteva existente atunci în Moldova⁴.

Documentul la care ne referim este un **Contract** încheiat pe data de 1 august 1817 între Gheorghe Dulghieru, împreună cu asociații lui, care doreau să înființeze o "fabrică" de huscă, și niște răzeși din satul Luncani, pe al căror pământ se aflau izvoarele de slatină (apă sărată). Contractul conține 10 clauze, mai importante fiind următoarele:

- Slatina a fost arendată pe timp de 12 ani pentru o arendă anuală de 550 de lei, deci, în total, pentru 6.600 de lei. Pe vremea aceea, 6.600 de lei reprezentau valoarea a 120 de chile de grâu (circa 37 de tone), sau a 300 de chile (92 de tone) de porumb boabe, sau a 100 de boi, sau a 66.000 de ocale (circa 85.000 de kg.) de sare⁵.

- Lemnul necesar pentru fiertul slatinei, pentru construirea caselor lucrătorilor și a șurilor, să fie luat gratuit din pădurea proprietarilor din satul Luncani.

- Proprietarii să dea un loc pentru construirea magaziei de sare, o jumătate de falce (adică 40 de prăjini sau 72 de ari) de imasă pentru pășunatul vitelor lucrătorilor, iar pentru lemn de foc "să nu fie opriți".

¹ Vezi, de exemplu, Constantin Broșteanu, **Salinele noastre**, București, 1901; Dumitru Vitcu, **Istoria salinelor Moldovei în epoca modernă**. Supliment (IX) al *AIIA*, 1987. Numai la pagina 151 autorul amintește vag că în ținuturile Neamț, Suceava, și în sudul Basarabiei se folosea și "sarea rezultată din prelucrarea așa-numitelor «sărături» din fântânile deschise pe diverse moșii boierești, răzeșești și mănăstirești"; Lucia Antohi, **Câteva date privind istoricul salinelor și mișcării muncitorești din Tg. Ocna până la 1944**, în *Carpica*, vol. XVII, 1985, p. 179-187.

² Constantin Broșteanu, **op. cit.**, p. 260.

³ Arhivele Naționale Bacău, Colecția Documente, P. V/128.

⁴ L. Boicu, **Despre stadiul manufacturier al industriei în Moldova**, în *SCSIași*, anul XI, fasc. 1, 1956. La pagina 133 autorul a susținut că "la jumătatea veacului al XIX-lea existau în Moldova 5 manufacturi" (însă nici una dintre acestea nu se afla în ținutul Bacău); C. Șerban, **Știri despre o sticlărie în ținutul Romanului la sfârșitul sec. al XVIII-lea**, în *SMIM*, 1, 1956, p. 353-361.

⁵ Ioan Murariu, **Prețurile cu care se vindeau unele mărfuri în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea**, în *Carpica*, VII, 1975, p. 126 și urm.

- Cărușii care vor veni să cumpere sare, să aibă voie a-și paște boii în pădure sau pe imaș.
 - Din pădurea de lângă slatină, lucrătorii să nu aibă voie a tăia lemne de foc, ci numai pari și nuiile.
 - Arendașii slatinei să aibă voie a ține și o crâșmă, lângă viitoarea "fabrică" de huscă.
 - Gheorghe Dulghieru și tovarășii lui se obligau să achite suma prevăzută în contract pentru toți cei 12 ani, chiar dacă ar seca izvorul slatinei, sau, din alte motive, ar înceta producția de sare huscă.
 - Aceștia se mai obligau să întrețină drumul din sat pe care se transporta sarea.
 - Prin ultimul punct din contract, arendașii slatinei se obligau să le împrumute răzeșilor, dacă aceștia vor avea nevoie, suma de 1.000 de lei, cu dobânda anuală "din zece, unu", adică 10%.
- Acest contract a fost legalizat în aceeași zi la Isprăvnicia ținutului Bacău. Îl publicăm mai jos, în grafie latină, pentru a servi cercetătorilor.

**Une "fabrique" de sel obstenu par saunage dans le village Luncani
le district de Bacău en 1817
Résumé**

Ce document inédit révèle qu'en 1817 dans le village Luncani situé a l'Ouest de la ville de Bacău on a construit une fabrique capable d'obtenir du sel par la perte de l'eau des sources salines. Le document c'est un contract comprenant 10 articles passé entre les propriétaires du domaine avec les sources salines et les quelques associés qui voulaient construire. Les associés ont pris le domaine a ferme pour une période de 12 ans, payant aux propriétaires les arrérages de 6600 lei (qui a l'époque représentaient la valeur de 100 boeufs).

Anexă

"Dat-am ade(vă)rat și încredințat conductul meu la mâna răzeșilor din satul Luncani, din bătrânul Miron și din bătrânul Burduganu, precum să știe că pe această moșie a lor aflându-să slatina, m-am alcătuit cu dânșii de mi-au vândut în orendă slatina în vreme de doisprzecii ani, ca să fac huscă, cu tocmală precum în gios să arată:

1. Pe fiștecare anu să am a plăti câte 550 lei, adică cincisutecinzeci lei pe an, care bani să-i dau la începutul anului, iar anii să încep de acum 1817, avgust 1, și până la 1829, octomvrie 30, la care vadé să îplinească 12 și dou luni, și să aibă voia răzeșii a-ș(i) lua slatina pentru casăle lor.

2. Toate lemnele de foc ce vor trebui la fabrica aceasta pentru hert slatină a să face huscă, să aibă a le tăia din pădurea lor fără nici o oprire până la împlinire anilor, cum și lemnul ce ne-a trebui pentru șure și alte casă a lucrătorilor ce vor fi la fabrică.

3. Loc pentru făcut magazai casă meșterului și fabricanților, să aibă a-m(i) da lângă fântâna slatinii, cum și giumătate falce de iarbă acole pe deal, și oamenii lucrători a fabricii ce să vor așaza cu casăle acole, la fabrică, să aibă a-ș(i) pășuna vitele ce vor ave, în codru, pe imaș, păzându-le ca să nu facă stricăciuni la țarina și la fânaț, cum și lemne de foc ce le va trebui pentru casăle lor, să nu fie opriți.

4. Căruțașii ce vor veni să încarce huscă de la fabrică, să aibă vo(i)e a-și pășuna boii în codru la imaș fără niș o oprire.

5. La pădure ce este aproape împregiur slatinii unde să face fabrica, să nu aibă voie iai a tăia lemne de foc, fără numai pari și nuele ce vor trebui.

6. La fabrică să am a ține și crășma cu băutura până la împlinirea anilor, fără nici (o) oprire.

7. De să întâmpla a săca izvoriul slatinei, sau din alte întâmplări nu va pute a să lucra huscă la fabrică până la împlinire anilor, atunci eu, pe câtă vreme va urma lucru fabricii, până atunci să le plătesc.... a tocmelii mai sus arătate.

8. Dacă freunul din răzeși s-ar scula în urma tocmelii a face freo pretenția din împotriva noastră, ei să aibă a răspunde și a să judeca cu dânșii, iar eu să nu fiu în paci a-mi lucra fabrica după tocmala de mai sus arătată, ferind numai locul de țarină și fânațul a nu strica.

9. Drumul pin sat, unde va cere trebuință, să avem a-i alcătui ca să pota (poată - n.a.) umbla cu lesnire, fiindu și pentru a noastră trebuință.

10. De le vor trebui bani pentru hotărât moșiilor, să aibu eu să le dau împrumut o mie de lei, cu dobânda din zeci unsprezece pe anu, și cu vadé, la care vadé să aibă a-mi plăti bani după sănetul lor ce vor da, cum și la alte trebuințe a lor, când vor ave nevoie de bani, să aibă a-i împrumuta părăle o mie lei, rânduri, cu dobânda din zece unu, și cu buna cheazășie, și la vadelile ce vor pune prin zapisă ce vor da, să aibă a plăti bani(i).

Toate aceste mai sus coprinsă ponturi a tocmelii ce am făcut, plătind bani la începutul a fiitecărui an, au a să păzi cu ceia mai puțină strămutare, și a să urma întocma de cătră amândouă părțile. Și, spre încredințare, s-au făcut dou(ă) asămine condrațuri, și am iscălit.

1817, avgust 1,
Gheorghe Dulghieru și tovarășii.

De la Is(prăvnicia) Bacăului.

Numitului mai sus iscălit, dumnealui Gheorghii Dulgher vechil, și din parte tovarășiei dumnealui, venind înainte noastră și arătând că tocmala cuprinsă prin contractul acesta este făcută cu bună primire dumnealor și a toată tovarășie, s-au încredințat și cu a noastră iscălitură.

1817, avgust 1".

(Semnătură indescifrabilă)

in Cau. Viciu

22. 11. 1817

Scrisoarea este scrisă de către un bărbat care se numește în scris "Ioan Murariu" și este adresată către "Căpitanul de Vânătoare". În text se menționează că acesta este un bărbat care are o vârstă de 22 de ani și este din localitatea "Viciu".

1. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
2. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
3. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
4. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
5. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
6. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
7. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.
8. În ziua de 22. 11. 1817, eu, Ioan Murariu, bărbat de 22 de ani, din localitatea Viciu, am fost chemat la judecătoria din Viciu, pentru a mă prezenta în fața judecătoarei, în legătură cu o cauză de moarte.